

בס"ד
שיעורי ליל שישי
בישבה"ק ברכת יצחק
שנה י"ד
פרשת שלח
האם ראוי להלביש את הישן בציצית
פט"ז פסוק ל"ח זעשו להם ציצית"

א. מעשה בראובן שהבחין בצהרי היום ששמעון חבירו ישן בלא ציצית ואשר ע"כ חשב לזכותו במצות ציצית ולהניח עליו ציצית (יעי' במשנ"ב סי' י"ח סק"ח באיזה אופן של לבישה מקיים מצות ציצית), כדי שלא יפסיד זכות המצוה, אלא שיש לדון האם ראוי לו לעשות כן. והנה למ"ד מצות צריכות כוונה, בודאי אין טעם להלביש את הישן בטלית, שהרי לא יקיים המצוה, אך אולי ראוי לעשות כן, כדי שמייד בקומו יזכה לקיים המצוה, ולמ"ד מצות אין צריכות כוונה, אכן יש לדון שראוי להלבישו בציצית (ואף שהשו"ע פסק בסי' ז' ס"ד כשיטות שמצות צריכות כוונה, מ"מ יעי' שם במשנ"ב סק"י שלחומר חיישין גם לסוברים מצות א"צ כוונה. נמצא שלא נדחה שיטתם לגמרי).

האם ישן בר חיובא במצות

ב. ראשית יש לדון האם ישן חייב במצות, שהנה מדברי הרמ"א (יו"ד סי' שע"ב ס"א) משמע שישן הוא בר מצוה, שהעלה שכהן הישן באהל המת, יש להקיצו ולהורות לו שיצא מן האהל. הרי לן שישן הוא בר חיובא כאדם ער. ובש"ך (שם סק"ג) הביא בשם המהרי"ל (שהוא מקור הדין) שאע"ג שישן אינו יודע שיש מת באהל, מ"מ איסורא עביד בשוגג. וכ"ה דעת האגרות משה (יו"ד ח"ב סי' ר"ל). מאידך יעי' בקהילות יעקב (החדשים, שבת סי' ל"ד) שהביא מח' ראשונים, שנחלקו האם מקריבים קרבן שבעליו ישן העת ההקרבה, ששי' התוס' (סנהדרין דף מ"ז) שמקריבים גם על אדם ישן, אך דעת רבינו יונה (שם) שלא מקריבים. והיה נראה שנחלקו האם ישן הוא בר חיובא. ובספר שאילת יעב"ץ (ח"ב סי' צ"ז) דן האם ישן הוא בר חיובא, ומסקנתו, דישן אינו בר חיובא, לא למצוה ולא לעבירה. וכן הוא דעת הגרש"ז אויערבך זצ"ל והעלה שאין צריך להעיר את הישן לק"ש, וכן בראוהו ישן בבגד בן ד' כנפות בלא ציצית, א"צ להעירו. וכן חידש, שמותר להוציא את הישן מהסוכה, כאשר אין מקום, כיון דבעת שינתו לא עביד מצוה. וע"ע ברש"י ביבמות (דף נ"ד א' ד"ה ישן) שכתב שהטעם שישן לא קנה ביבמתו, משום דלאו בר דעת הוא ואין קנינו קנין. ואולי דברי רש"י נאמרו לגבי קנין ביבמתו, והגם של"צ כוונה לקנות, מ"מ צריך שיהיה בר קנין. (וע"ע בשדי חמד מערכת ישן עמ' 143).

והנה אי נימא שישן אינו בר חיובא, בודאי אין סיבה להלביש עליו ציצית, וכל הנידון הוא להני פוסקים דסברי שישן הר הוא בר חיובא.

האם מותר להלביש הציצית בלא ברכה

ג. ויש שרצו לטעון שלא ראוי להלביש את הישן ציצית מכיון שלובש בלא ברכה ואסור לקיים מצוה בלא ברכה (כמבואר במשנה בתרומות פ"א משנה ו', שערום לא יתרום מכיון שאינו יכול לברך). אך יש לדון בסברא זו שאולי מה שאסרו לערום לתרום מכיון שאינו רשאי לברך, היינו דוקא שאפשר לתרום ע"י אחר, או שיכול לתרום כאשר יהיה לבוש, אבל מנין לנו, שגם כשלא ניתן לקיים המצוה כלל, בהעדר הברכה אולי אין סיבה לבטל המצוה.

אך יע"י בתשובות אבני מילואים (סי' י') שהביא בזה מחלוקת הפוסקים, שנחלקו לגבי אדם שחפץ לשאת אשה, אך אין במקומו עשרה אנשים כדי שיוכל לברך ברכת חתנים, האם ימנע עצמו מלהנשא או דילמא, מכיון שאינו יכול לקיים המצוה עם ברכה, ישא בלא לברך. שי' התשובות מימוני (הלכות אישות סי' י"ח) שכיון שאינו יכול למצוא עשרה, ישא בלא ברכה, אך הבית יוסף (אבהע"ז סי' ס"ה) חולק וסובר שלא ישא בלא ברכה. וכתב עלה האבנ"מ דעד כאן לא סובר התשובות מימוני ששרי לישא בלא ברכה, רק במקום שמוטל על האדם חיוב מצוה מדאורייתא של פריה ורביה, דבהא הקילו שיכול לעשות מצוה בלא ברכה, אך במקום שאינו מחוייב בכך, כו"ע מודו שאל לו לקיים המצוה בלא ברכה, אפילו במחיר שיתבטל קיום המצוה. (וציין האבנ"מ שלא משמע כן מדברי המג"א סי' שכ"ג, וע"י במשנ"ב שם מה שביאר בדעת המג"א). עכ"פ נמצא א"כ שאין לו להלביש את הישן בציצית כיון לובש בלא ברכה.

אך באמת במקרה של קיום מצות ציצית אין הדבר כן, שהרי כתב השו"ע (או"ח סי' ח' ס"י) שאם לובש טלית קטן בעוד שאין ידיו נקיות, ילבשנו בלא ברכה וכשיטול ידיו ימשמש בציצית ויברך עליו. ומבואר שאל לו להמנע מלבישת ציצית כשאינו יכול לברך.

וע"י בבית יוסף (שם) שהק' שהרי אינו עובר לעשייתן והביא לדברי רבינו יונה שכתב שכיון שיש משך זמן לקיומה, הוי עובר לעשייתה מצד מה שעתיד ללבוש אחר הברכה. וא"כ ניתן להניח שהישן ילבש הטלית גם לאחר שיעור משנתו ואזי יוכל לברך.

הלובש ציצית בלא כוונה האם נחשב כלובש בגד בלא ציצית

ד. אלא שיש לדון שיהיה אסור לו להלביש הטלית קטן על הישן, שהנה הקובץ שיעורים (כתובות אות ר"נ) יצא לדון שאחרי שהותר כלאים בציצית, מה הדין באדם שלבש ציצית בלא כוונת מצוה, האם עובר באיסור כלאים (לסוברים שהאיסור נדחה ולא הותר) מכיון שלא מקיים המצוה, וכן יש לדון האם מבטל מצות עשה של ציצית, או דילמא שהמצוה היא בתוצאת המעשה היינו שיהיה מלבוש בציצית וכיון שלבוש בציצית אין כאן איסור כלאים ואינו מבטל מצוה.

ומה שמספקא ליה לרבי אלחנן פשיטא ליה להמשנ"ב שכשלוש בלא כוונה הרי הוא מבטל מצוה. שהנה השו"ע (סי' ס' ס"ד) הביא מחלוקת הראשונים להלכה האם מצות צריכות כוונה ולהלכה נקט השו"ע שמצות צריכות כוונה. והביאור הלכה (ד"ה ויש אומרים) העלה חידוש, שלסוברים מצות צריכות כוונה אם קראוהו לתורה ולוקח טליתו או טלית הקהל לעלות לבימה שאז זמנו בהול ומסתמא אינו מכיון בעת לבישתו לקיים מצות עשה של ציצית, נמצא א"כ שמבטל מצות עשה דציצית (היינו שמכיון שלא עולה לו המצוה בלא כוונה נמצא לבוש בגד בן ד' כנפות בלא ציצית), ממשיך הביאה"ל שאולי נאמר שמכיון שאינו לובשו אלא מפני כבוד התורה לשעה קלה, אי"ז לבישה המחייבתו בציצית, כדינו של אדם הלובש בגד בן ד' כנפות להראות לקונה מדתו.

העולה מדבריו, חידוש גדול, שכאשר אדם לובש בגד בן ד' כנפות עם ציצית בלא כוונת מצוה הרי הוא מבטל מצות ציצית. ולאור דבריו נראה שכיון שהישן אינו מכיון למצוה, הרי המלבישו מכשילו בביטול

מצות עשה באונס. (והגם שאונס פטר רחמנא, מ"מ בודאי אסור לאדם להכשילו, כמו שאסור לאדם לאנוס את חברו על אכילת נבילה, הגם שאילו חברו יאכל מחמת האונס לא יענש על כך).

האם הישן חייב בכוונת מצות ציצית לש"י המרדכי שהחוייב הוא להטיל ציצית

ה. ויש שטענו, שאין כאן ביטול מצוה באונס כלל, עפ"י מה שפסק השו"ע (או"ח סי' י"ג ס"ב) כשיטת המרדכי הסובר, שאדם שנפסל לו הציצית בעת שהיה במקום שאיסור הטילטול מדרבנן (כגון כרמלית), אינו מחוייב לפושטו, מכיון שלא אסרה תורה לילך בבגד בלי ציצית, אלא שחייב להטיל בו ציצית, וכיון שבשבת אינו יכול לקשור ציצית בבגדו אינו נקרא שמבטל עשה ונשאר רק איסור טילטול בכרמלית דרבנן והותר משום כבוד הבריות איסור דרבנן. ומכאן שישן שאינו אינו יודע שהניחו עליו ציצית, בודאי אינו נחשב שמשעה עצמו מלכוין לקיום מצות ציצית (וכעין מש"כ התוס' בב"ק דף ד' א' ד"ה כיון, בשם הירושלמי שאם הביאו כלים אצל הישן והזיקם פטור כיון שאונס כהאי אין אדם מועד לכך להתחייב בנזקין), וא"כ אין חסרון בעטיפת הישן בציצית.

אמנם הגם שאכן מדאורייתא אין איסור לילך בבגד ד' כנפות בלא ציצית, אלא שהוא מחוייב להטיל בו ציצית, מ"מ מדרבנן בודאי שאסור, כמבואר במג"א (שם סק"ח) וא"כ אם ילבישנו בציצית בלא שיכוין לקיום מצות ציצית, ימצא שמכשילו בלבישת ד' כנפות בלא ציצית מדרבנן.

דעת החולקים על המשנ"ב

ו. אמנם הרבה מרבתינו האחרונים חלקו על חידושו של המשנ"ב. שהנה המנחת חינוך (מצוה שכ"ה) כתב לישב קושיית התוס' בסוכה (דף ט' א' ד"ה ההוא) שהקשה ע"ד הגמ' הלומדת מהפסוק "ועשו להם ציצית" למעוטי גזולה. והק' התוס' למה צריך פסוק למעוטי גזולה, תיפול שאינו יוצא יד"ח, משום מצוה הבאה בעבירה.

ותי' המנחת חינוך, שלולי הפסוק המיוחד לפסול ציצית הגזולה, היינו סבורים לומר שהגם שאינו מקיים מצות ציצית כאשר הציצית גזולה, מחמת האי כללא של מצוה הבאה בעבירה, אך מ"מ גם אינו מבטל מצות עשה, שסו"ס הרי הוא לובש בגד שיש בו ציצית, וביטול העשה הוא רק כאשר לובש בגד בן ד' כנפות בלא ציצית, ולהכי צריך פסוק למעוטי גזולה כדי לחדש שאינו בכלל ציצית כלל והרי הוא מבטל מצוה של ציצית. (וע"ע בשערי יושר ש"ג אות י"ט ובאגרות משה או"ח ח"ד סי' ו' במה שדנו בדברי המנח"ח).

ז. וע"ע להגרש"ז אויערבך זצ"ל (מנחת שלמה ח"א סי' א') שהעיר לפי דברי המשנ"ב, שאדם שישן בלילה בטליתו עד האיר היום, ימצא שבהגיע היום הרי הוא מבטל מצות עשה של ציצית, כיון שלא כיוון בתחילת היום לשם מצוה. (ואולי יש לדון שכוונתו בתחילה שלבש הטלית ביום הקודם עולה לו גם ללבישה שלובש ביום הבא, הגם שהלילה מפסיק ביניהם). עוד הוסיף להק', שאדם שלובש טלית קטן בבית המרחץ, במקום שאינו יכול לכווין לשם מצוה, ימצא מבטל מצות עשה בכל רגע עד שייצא מבית המרחץ וכיון לשם מצוה.

אשר ע"כ מסיק הגרש"ז והעלה דלא כדברי המשנ"ב, אלא גדר מצות ציצית, היא דומה למצות מעקה, וכשם שאדם שקבע מעקה ולא התכוין לשם מצוה (או אפילו התכוין שלא לשם מצוה) בודאי אינו מבטל מצות מעקה, מכיון שסו"ס הגג שמור מנפילת בני אדם, וכן במזוזה, אדם שקנה בית הקבוע בו מזוזה והדר בו שזה עתה מקרוב בא לדור בו לא התכוין לקיום מצות ציצית, היעלה בדעתו שנחשיבו

כדר בבית שאין בו מזוזה, אלא ע"כ מכיון שבבית זה כבר קבוע מזוזה, גם אם נאמר שהדר בו לא מקיים מצות מזוזה, מ"מ בודאי אינו בגדר מבטל מצוה, מכיון שאין מצוה להטיל מזוזה בבית שכבר קבועה בו מזוזה ואין מצוה להטיל מעקה בבית שיש בו מעקה. וה"נ אין מצות ציצית בבגד שהטילו בו ציצית. ולפי"ז גם אם נאמר שלא קיים המצוה בהעדר כוונה, מ"מ אין כאן ביטול מצוה.

העולה מן הדברים

ח. המורם מהדברים, שלסוברים שישן אינו בר חיובא, אין סיבה להלביש את הישן בציצית (ולהעירו לשם כך בודאי אסור כיון שאינו מחוייב כל עוד שאינו לובש בגד בן ד' כנפות), ולסוברים שישן הרי הוא בר חיובא לדעת הביאור הלכה, אין להלביש לו ציצית מכיון שיש לחוש לסוברים שמצות צריכות כוונה, ובהעדר כוונה, הרי הוא מבטל מצות עשה של ציצית באונס, ולדעת המנח"ח והגרשז"א אין בזה איסור, אך מאידך, אין טעם להלביש מכיון שאינו מקיים מצוה, אלא למ"ד מצות אין צריכות כוונה, אכן מקיים מצוה, ולהאי מ"ד יש טעם בלבישה זו.